

Quliyeva Mehri¹⁷QƏDİM VƏ ORTA ƏSRLƏR ƏDƏBİYYAT ƏNƏNƏLƏRİNİN HEKAYƏ JANRININ
TƏŞƏKKÜL VƏ POETİKASINA TƏSİRİ

Hekayə janrının formalaşmasına təsir edən milli və regional xüsusiyyətlər içərisində klassik ədəbiyyat ənənələrimizin özünəməxsus yeri var. Janrın təyinedici prinsipləri öz normativlərini Qərb ədəbiyyatında, xüsusən də Mopasan və Çexovun sənət nümunələrində mükəmməlləşdirsə də, hər bir xalqın, xüsusən də güclü ədəbi sərəvətə malik olan xalqların ədəbiyyatlarında, başqa janrlar kimi, hekayə də qəbul etdiyi sabit normativlərdən başqa, eyni zamanda klassik milli irsdən aldığı elementlərin daşıyıcısı kimi çıxış edir. İntertekstuallıq nöqtəyi-nəzərdən yanaşsaq, Azərbaycan hekayələrində Qədim və Orta əsrlər ədəbiyyatımızdan janr, mövzu, obraz, motiv, süjet və s. istiqamətində çoxlu paralellər müşahidə edib üzə çıxara bilərik. Bunu əsaslandırmaq üçün kifayət qədər fakt seçib təqdim etmək mümkündür.

Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı ilə XX əsr hekayəçiliyinin janr intertekstuallığı ilk növbədə hekayət və hekayə paraleliyində üzə çıxır.

Bir çox mənbələrdə hekayət və hekayə bir-birindən ayrılır və əksər vaxt onlar bir-biri ilə qarışdırılır. Bu cür qarışıqlıqlar xüsusən XIX əsr yazıçılarının hekayətlərinə münasibətdə özünü göstərir. Baxmayaraq ki, hekayənin bir janr kimi özünü təsdiqi Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığından başlayaraq qəbul olunur, yeri gəldikdə, hekayətlə qarışdırıldığından Seyid Əzim Şirvaninin, Qasım bəy Zakirin hekayələrindən də bəhs edilir. Lakin faktların öyrənilməsi, bu iki janr arasındakı incə və ciddi fərqlərin nəzərdən qaçırıldığını göstərir.

Hekayə və hekayət daha çox yaxınlıq baxımından öyrənilmiş, onlar arasındakı əsas fərq kimi hekayətin nəzmlə yazılması götürülmüşdür. Hekayətdən əksər halda mənzum hekayə deyilərək bəhs edilmişdir. "Klassiklərdən Xaqani, Nizami, Füzuli, Məhəmməd Əmani, Ağa Məsih Şirvani, Qasım bəy Zakir və başqalarının mənzum hekayələri vardır." (7s. 156) Klassik hekayətlərdən mənzum hekayə kimi bəhs etmək o mənada özünü doğrultmur ki, sonrakı dövrlərdə - XX əsrdə, sovet və postsovet zamanında yazılan mənzum hekayələr struktur və semantika baxımından onlarla tipoloji eyniyyətə malik deyil. Belə olduğu halda, klassik ədəbiyyatın həcmcə kiçik məsnəvilərini, yəni hekayətlərini mənzum hekayə adlandırmaq problemə aydınlıq əvəzinə dolaşlıqlıq gətirir. Qeyd edək ki, təkcə hekayəni yox, ümumiyyətlə klassik dövr, divan ədəbiyyatı janrlarını ədəbiyyatımıza yeni dövrdən daxil olan janrlarla adlandırmaq özünü doğrultmur; iri həcmli məsnəvi-dastanları roman, məqtəli povest və ya roman, qəsidəni və ya məsnəvini poema kimi təqdim etmək onların sahib olduğu formanı və ifadə etdiyi semantik funksiyayı doğru qavrayıb izah etməyə imkan vermir.

Klassik epik ədəbiyyatın kiçik həcmli janrlarından olan hekayət bir sıra paralellərlə hekayəyə yaxın olsa da, onların hər ikisini eyni adda ümumiləşdirib təqdim etmək doğru deyil. Nizami Gəncəvinin haqqında bəhs etdiyimiz klassik janrı hekayə yox, hekayət adlandırması (şair bəzi məqamlarda hekayət sözünə sinonim kimi dastan ifadəsindən istifadə etmişdir) da bizə hər bir mövcud olanı öz adı ilə adlandırmağa əsas verir. Çünki hekayəti hekayə adlandırmaq bu başdan eyniyyət məqamlarını irəli çıxarır və baş vermiş transformasiyanı, tipoloji müqayisədəki fərqliliyi müəyyənləşdirməyin, ən azından, psixoloji olaraq qarşısını alır.

Hekayətlər klassik şərq ədəbiyyatında nəzmlə yazılıb, hikmətamiz mənalara ifadə edir (az da olsa nəsrə yazılan nümunələri də var. Məsələn, Seyid Əzim Şirvaninin nəsrə yazdığı hekayətləri). Adətən məsnəvi şəkildə yazılır.

Dərin irfani məzmun daşıyan kiçik həcmli hikmətamiz hekayətlər, adətən, məqalətlə başlanır. Daha doğrusu, klassik ədəbiyyatda hekayət məqalət-hekayət şəbəkəsində təqdim olunur. Nizami Gəncəvi yaradıcılığından şahid olduğumuz kimi hekayət məqalət və didaktik sonluq arasında məkan seçir. Məqalət və didaktik sonluq hamı üçün yadda qalan olmasa da, hekayət öz məzmunu ilə böyük oxucu kütləsi toplaya bilər. Öndə və sonda gələn hissələr – məqalət və didaktik sonluq özünün dini-fəlsəfi, təsəvvüfi funksiyası ilə bərabər hekayət mətnin təsiredici gücünü artırmağa xidmət edir. Bu üçlük daxilində nisbi müstəqillik bütöv məzmunla malik və baş vermiş hadisə təəssüratı oyadan hekayətə aiddir. Hekayəti onun üçün gücləndirici rol oynayan hissələrlə əlaqələndirən onlar arasındakı problematikanın yaxınlığıdır. Bir anlığa hekayətin yerinə hər hansı bir hekayəni, hər kəsə yaxşı bəlli olan "Poçt qutusu" hekayəsini daxil edək; vəhdət pozulacaq. Hekayət öz funksionallığı ilə üçlü modelə rahat yerləşməsinə baxmayaraq, bu məkan hekayə üçün yaddır. Ona görə də fərqli funksiya icra edən janrların eyni adda təqdimi doğru deyil.

Fərqi əgər mənzumluq və mənsurluqda arasaq, Nizami Gəncəvinin hekayətlərinə mənzum hekayə desək, o zaman xəyalən Səməd Vurğunun mənzum hekayələrini onunla qarşılaşdıraq. Yenə də kifayət qədər struktur və funksiya fərqi ilə qarşılaşacağıq. Hekayət insanları bu dünyanın, hər hansı zaman və məkanın olacaqları və ola biləcəkləri ilə məlumatlandırmaq yox, davamedən zaman və o zamanın keçdiyi məkanlar, məqamlar üçün dəyişməz qanunlar, hökmlər haqda xəbərdar etmək funksiyasını yerinə yetirir.

Bunun klassik örnəklərini Nizami Gəncəvinin "Sirlər Xəzinəsi"ndəki hər biri məqalətlə başlayıb, didaktik nəticə ilə sona çatan 20 hekayətdə (Nizami "Sirlər xəzinəsi") görürük. "Geniş müqəddimə, şairin özünün adlandırdığı kimi "iyirmi məqalət" və həmin qədər də "hekayət"dən ibarət "Sirlər xəzinəsi" fəlsəfi-irfani-didaktik traktat olub, orta yüzilliklər Yaxın Şərq ədəbiyyatında bu janrda qələmə alınmış nümunələr içərisində həm fikri vüsəti, həm şeiriyəti baxımdan xüsusi yer tutur." (1,s.495) Nizami Gəncəvinin məqaləti hekayətlərinin əvvəlində verməsi və sonda fəlsəfi-didaktik nəticə ilə yekunlaşdırması "Sirlər xəzinəsi"ndəki sakrallığı artırır. Özündən əvvəlki ədəbiyyat ənənələrinə yaradıcılıqla yanaşan Nizami təxəllüsünə uyğun olaraq "Sirlər xəzinəsi"ndə ona qədər nizamsız, tam norma halını alma-

¹⁷ AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun dissertantı

mış bir çox sənətkarlıq elementlərini bir araya gətirərək özünün qeyri-adi dühası ilə onları inkişaf etdirdi və zənginləşdirdi. “Sirlər xəzinəsi” (“Məxzənül-əsrar”) ... Azərbaycan ədəbiyyatında ilk irihəcmli, dərin fəlsəfi-irfani qayəli məsnəvi, poetik traktatdır ki, şair hələ ictimai-fəlsəfi qəsidələrinin aparıcı mövzusu olan həyat, yaradılış, xilqət, insan və onun vəzifələri, ümumiyyətlə, şərəfli olum və şərəfli ölüm haqqındakı düşüncələrini etik-əxlaqi çulğanışda, dahiyənə bir ustalıqla, sənətkarlıq xarıqaları göstərərək ilk dəfə məhz bu əsərində sistemli şəkildə oxucuya təqdim edir.” (2,493)

Hekayətlər öz forma-məzmun xüsusiyyətləri ilə bərabər, məqalət hissəsi ilə də hekayə janrının bir sıra poetik keyfiyyətlərinin formalaşmasına təsir etmişdir. Klassik türk ədəbiyyatının ilk məqalət nümunələri sonrakı ədəbiyyat ənənələrində bu və ya digər şəkildə öz izlərini qoruyub saxlamışdır. Nizami Gəncəvidən sonra Şəms Təbrizin xütbə və söhbətlərindən, Mövlana ilə bəhslərində izah etdiyi fikirlərdən ibarət “Məqalət”i daha sonra Hacı Vəli Bektaşın Tanrıya yetişməyin yol və üsullarını anladan “Məqalət” əsəri də epik ənənədə yığcamlığın, dərin fikirliliyin formalaşması baxımından qiymətli mənbələrdir. Ərəb sözü olan məqalətin dilimizdəki anlamı məqalələr, yazılar, bəhslərdir. Adı çəkilən üç müəllifin yaratdığı məqalət nümunələrini bir-biri ilə müqayisə etdikdə, onların janr və formadan çox, məqsəd və ideal baxımından bir-birinə yaxın olduğunu görürük. Hər üçü kamil insan yetişdirmək niyyətilə qələmə alınmış mətnlər məcmusudur. Bədiilik baxımından sonrakı epik ənənəyə həm məzmun, həm də forma baxımından daha çox Nizaminin məqalət-hekayətləri təsirli olmuşdur. Şəms Təbrizi və Hacı Vəli Bektaşın məqalətləri təsəvvüfi məzmunlu hikmətlərdən və onları açan ayrı-ayrı hekayətlərdən ibarətdir. Onların əsas qayəsi sufi dünyagörüşünü qəbul etmiş insana Allaha yetişməyin məqam və pərdələrini anlatmaqdır. Nizaminin də məqalətləri insan-tanrı əlaqələrinə, yaradan və yaradılış məsələlərinə həsr olunmuşdur. Şəms Təbrizi və Hacı Vəli Bektaşda təsəvvüfi məqamlar, dini söhbətlərin öndə olmasına baxmayaraq, Nizami Gəncəvidə daha çox yadda qalan hekayətlərdir. Nizamidə məqalət-hekayət nisbətində üstünlük, yaddaqalanlıq hekayətə məxsusdursa, Şəms Təbrizi və Hacı Vəli Bektaşda bu nisbətdə faiz üstünlüyü əksinədir. Hekayətdə hadisə-təhkiyə aparıcı mövqeyə malik olduğundan sonrakı epik ənənəyə, hekayəyə onun təsiri daha artıq olmuşdur. Dini-təsəvvüfi təlqinlər məqalətin başlıca funksiyasını təşkil etdiyi halda, hekayətdə hər hansı bir hikmətamiz hadisənin nağıl edilməsi onu xalq ədəbiyyatının nağıl və rəvayətləri ilə yaxınlaşdırır və onlardan gələn təhkiyəçilik ənənələrini daha da zənginləşdirib, inkişaf edərək, yazılı ədəbiyyat üçün emal edərək sonrakı dövrə, hekayə janrına bir sıra baza elementləri ötürürdü. Klassik ədəbiyyatın hekayəti Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatında hekayə ilə, iri həcmli və çoxplanlı məsnəvi-dastanları isə romanla paralellik nümayiş etdirir. Folklordan gəlmə əsatir, nağıl, rəvayət, əfsanə ənənəsi yazılı ədəbiyyatda hekayədən əvvəl hekayətdə öz sələfliyini göstərir. Bu mənada, hekayət, məsnəvi, məqtəl və s. folklorun epik janrları ilə yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı arasında əlaqələndirici rolunu oynamışdır. Hadisənin mətnləşməsi, yazıçı dünyagörüşünün, kollektiv və fərdi yaddaşın, təsvir və tərənnumun təhkiyədə yığcam şəkildə ifadəsinin formalaşmasında hekayətin mühüm funksiyası olmuşdur.

Məqalətlər kimi hekayətlərin sonuna artırılan fəlsəfi-didaktik nəticələr də sonrakı ədəbiyyat ənənələrində yaşamış, xüsusən də gözlənilməz final ənənəsinin formalaşmasına özünün struktur təsirini göstərmişdir. Bu baxımdan akademik İsa Həbibbəylinin hekayət və novella arasında apardığı müqayisə əhəmiyyətlidir. “...səkkiz əsr bundan əvvəl yaşayıb-yaradan bu böyük Azərbaycan şairi (Nizami Gəncəvi – M.Q.) hələ XII əsrdə istər lirik şeirlərimizdə, istərsə də geniş həcmli əsərlərimizdə novella janrının ən yaxşı və maraqlı ünsürlərini özünün sənətkarlıq süzgülündən keçirmiş, öz sənətkar qələmi ilə cilalandırıb zinət vermiş, onlara əbədi həyat bəxş etmişdir” (5 .s.507-508). Göründüyü kimi, İsa müəllim burada novellanın ünsürlərindən bəhs edir və bununla da müasir hesab etdiyimiz janrların ünsürlərinin mənbəyini klassikada, milli ənənədə arayıb axtarmağın istiqamətini qabardır. Bu müqayisə, nəinki Azərbaycan hekayəsinə, eləcə də, dünya novellasına, ümumiyyətlə, yazılı epik ədəbiyyat ənənəsinə Nizami təsirinin araşdırılmasını aktuallaşdırır.

XX əsr Azərbaycan hekayətləri və hekayət janrı arasında aparılan müqayisələrdə ən çox diqqəti cəlb edən paralellik əsərin sonunda verilən əqli nəticələrdə özünü göstərir. Bu baxımdan diqqəti daha çox cəlb edən yeni mərhələdə maarifçi realist hekayələrdir. Didaktik hekayətlərdə olduğu kimi, maarifçi-realist hekayətlərdə də əsər tərbiyəvi nəticə ilə sona çatır; müdrik bir kəlam kimi formalaşmış “qissədən hissə” strukturu burada da özünü nümayiş etdirir. Məsələn, milli-klassik ənənələrin yaşanmasına xüsusi əhəmiyyət verən Ə.Haqqverdiyevin hekayələrindən nümunələr göstərə bilərik. Yazıçının “Ata və oğul” hekayəsi öz təhkiyəsinə, tərbiyəvi məqsədinə və finalına görə hekayət ənənəsindən çox şey almışdır. Hekayənin əvvəlində məqalətə uyğun parça olmasa da, növbəti hissələrdə funksionallıq və təhkiyə istiqamətində paralellik müşahidə olunur. Başlanğıcda xeyirxah və əməyinin, dürüstlüyünün sayəsində evdə, eldə böyük nüfuz sahibi olan Hacı Xəlilin ömrünün son anı, keçdiyi ibrətamiz həyat yolunu xəyalən vərəqləməsi, öz zəhməti və dürüstlüyü ilə yetimlikdən, nökrəçilikdən gəlib zəngin, xeyirxah, bacarıqlı bir tacirə necə çevrilməsi və nəhayət, dünyadan köç etməyə hazırlaşması, oğluna vəsiyyəti təsvir olunur. Son vəsiyyətini edə-edə Hacı Xəlil canını tapşırır. “Hacı Xəlil vəfat etdi. Yəni dünyadan bir şəxs rehlət etdi ki, neçə füyəra əlini tutmuşdu, ac qarınlar doyurmuşdu. Çılpağa libas vermişdi. Ona görə bu şəxs nəinki öz xış və əqvaminin, bəlkə, cəmi şəhər əhlinin əlindən getdi. Xoş o şəxsin halına ki, öləndən sonra onun adı dillərdə diri qala və ehtiram və rəhmətlə yad ola” (4 s.13). Hacı Xəlilin hekayəsi bitdiyi yerdən oğlu Əkbərin hekayəsi başlayır. O, atasının heç bir vəsiyyətinə əməl etmir – pis yoldaşdan uzaq durmur, anasına hörmətsizlik edib, onu saymır, müsəlman olduğunu yaddan çıxarıb içkiyə, qumara qurşanır, nökrə Qulaməlini evdən uzaqlaşdırır. Vəsiyyətin əksinə getdikcə, həyatı da tərsinə dönür. Axırda onu səfilliyə sürüklüyüb, Fransadan gətirdiyi məşuqunu və onun vasitəçiliyi ilə bütün var-dövlətini mənimsəyən dostu (pis yoldaş!) Rüstəmi öldürüb, həbsxanaya və oradan da sürgünə göndərilir. Hekayənin finalını müəllif Sədidən farsca misal gətirdiyi bir beytlə yekunlaşdırır. Beytin tərcüməsi belədir ki, “Lutun arvadı pis adamlarla yoldaş oldu, Peyğəmbərlik xanədanı itdi.” (4, 21) Bu beyt “qissədən hissə” xarakterli olub, klassik hekayətdəki fəlsəfi-didaktik nəticə funksiyasını yerinə yetirir.

Klassik ədəbiyyatımızda əks olunan ictimai motivlər, insan-tanrı münasibətlərinin insanlararası münasibətdə güzgüləndirilərək təqdim edilməsi poeziyada təhkiyəyə geniş meydan açır. Bunu farsdilli ədəbiyyatımızın Xaqani Şirvani, Mücirəddin Beyləqani, Qətran Təbrizi, daha yüksək səviyyədə Nizami Gəncəvi kimi təmsilçilərinin yaradıcılığında gördüyümüz kimi, yeni sənətkarlıq xüsusiyyətləri ilə zənginləşmiş anadilli poeziyamızda da müşahidə edirik. “Azərbaycan epik şeirinin inkişafında XV-XVI əsrlər xüsusi bir dövr açır. Hələ XIV əsrdən ədəbi dil kimi sürətlə inkişaf etməyə başlayan Azərbaycan dili XV əsrdə daha da səlisləşib möhkəmlənir, XVI əsrdə öz yüksək bədii zirvəsinə çatır. Bu əsrlərdə Xətayi, Füzuli kimi istedadlar yaşayır və öz sənətlərini əsasən doğma dildə yaradırlar.” (Azadə R. 288-289) Farsdilli poeziyada bəlli bir inkişaf mərhələsi keçmiş və ədəbiyyatımızda təhkiyə texnikasının inkişafında önəmli funksiya icra etmiş janrlar – məqalət, hekayət, məsnəvi yeni mərhələdə qazandığı zəngin xüsusiyyətlərlə növbəti mərhələlər üçün qiymətli baza rolunu oynamışdır.

Hekayə janrının təşəkkülündə klassik alleqoriyaların və ədəbiyyatımızdakı təmsil ənənələrinin də mühüm rolunu olmuşdur. Bu baxımdan Füzulinin “Bəngü-badə”, “Söhbətül əsmar”, “Səhhət və mərəz” alleqoriyaları ədəbi ənənənin formalaşmasının mühüm göstəriciləridir. Həmin əsərlərdə təhkiyə-təsvir-tərənnüm keçidləri, mənanın alleqorik üsulla, köçürmə yolu ilə ifadəsi, cəmiyyətin, insanların qüsurlarını aradan qaldırmağa səsləyən əzabkeş, düşünən və tələp edən müəllif obrazının adresatla ünsiyyət formaları kimi poetik keyfiyyətlər daha da inkişaf etdirilmiş və bu sahədə mövcud olan ənənəni qüvvələndirmişdir.

Hekayə janrının formalaşmasına süjetli lirika da öz elementləri ilə təsirini göstərmişdir. Bu mənada, kiçik həcmdə dərin məna ifadə edən qəzəllər tərənnümlə bərabər aşıqın yaşantılarını, aşıq-məşuq münasibətlərinin davam etdiyi zamanı özündə əks etdirən süjetləri ilə sonrakı kiçik epik janrın, hekayənin inkişafına öz struktur elementləri ilə təsirini göstərmişdir. Süjetlilik klassik Şərq qəzəlinin əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Bunu Nizami Gəncəvinin qəzəllərindən bəhs edərkən tanınmış klassik ədəbiyyat mütəxəssisi Xəlil Yusifli də qeyd edir. “Şərq poeziyasında qəzəl janrının inkişafına uyğun olaraq Nizaminin qəzəllərində süjetlilik, mövzu vəhdəti özünü göstərir.” (6 xəlil yusifli) X.Yusiflinin vurğuladığı bu iki cəhət – süjetlilik və mövzu vəhdəti hekayələrin başlıca tələblərindən biridir. İstənilən Şərq hekayə yazarının yaradıcılığına qəzəldən gələn yaddaş qatı və enerji bu və ya digər səviyyədə təsir etmişdir.

Qəzəl lirik janrlar içərisində hiss və tərənnümə daha yaxın olanıdır. Sözsüz ki, onun əsas cəhəti şairin tərənnümə stimül verən duyğu selidir. Bu duyğu selinin içində pərdəli görünən və dayaq təsiri bağışlayan təhkiyə elementləri yerləşdirilib; aşıq və məşuqun, bəzən də rəqibin daxil olduğu obrazlar aləmi arasındakı münasibəti, eşqin tarixini canlandırmaq üçün bu elementlərin mövcudluğuna tələbat var.

Bütün bunlara baxmayaraq, qəzəl hekayə deyil və onun özünəməxsus janr təyinedici prinsipləri var. Araşdırma nəticəsində gəldiyimiz qənaət odur ki, hər bir azərbaycanlı yazıçının və ya oxucunun yaddaşında qəzəlin oturuşmuş bir yeri var. Ənənəvi ədəbiyyatımızın aşılacağı qəzəl zövqü və qəzəl meyarı onun yaradıcılıq nümunələrində daimi genetik kodunu təmin edir. O, XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində bu kodun iştirakı, sözsüz ki, daha güclü idi. İstənilən kiçik həcmli janrdakı qəzəl enerjisi bu və ya digər səviyyədə yaşamaqdadır.

Nəticə

Hekayə janrının təşəkkülündə klassik alleqoriyaların, təmsillərin, hekayət, mənzumə, kiçik məsnəvi, məqalət kimi janrların böyük təsiri olmuşdur. Baxmayaraq ki, klassik ədəbiyyatın kiçik həcmli epik janrları hekayə ilə eyni formanı və funksionallığı paylaşmır, ancaq klassik ədəbiyyat ənənələrimiz bütün komponentləri ilə sonrakı yaradıcılıq hadisələrinə, o cümlədən hekayəyə öz genetik kodlarını ötürmüşdür.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 7cildə, I cild. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2004, 760 s.
2. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 7cildə, II cild. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2007, 632s.
3. Haqverdiyev Əbdürrəhim bəy. Seçilmiş əsərləri, 2 cildə, II c. Bakı, 1957, 392 s.
4. Həbibbəyli İ. Kiçik hekayə janrı novella // “Ədəbi-tarixi yaddaş və müasirlik”. Bakı, “Nurlan” nəşriyyatı, 2007, s.502–508.
5. Həbibbəyli İ. XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan yazıçıları. Bakı: “Nurlan”, 2004, 160 s.
6. Həbibbəyli İ. Dövlətmə konsepsiyası və inkişaf mərhələləri. Tənqidi realizm epoxası və romantizm. 525-ci qəzet, 25.12.217.
7. Mirbağirov K. Seyid Əziz Şirvani. Bakı, Uşaqgənçneşr, 1959, 238 s.
8. Yusifli X. Nizami “Divan”ından qalan incilər // Nizami Gəncəvi. Lirikası. Bakı, “Lider nəşriyyatı”, 2004, s.4–10.

Xülasə

Azərbaycan ədəbiyyatında hekayə janrının milli-regional qaynaqlarından birini də klassik poeziya ənənələri təşkil edir. Divan ədəbiyyatında hekayəyə ən yaxın janrlar kiçik həcmli məsnəvilər və hekayətlərdir. Struktur və funksiyaya görə aralarında tipoloji fərqlərin müşahidə olunmasına baxmayaraq hekayə bu janrlardan əsaslı şəkildə bəhrələnməmişdir. Lirik janrlar belə öz yığcamlığı, az sözlə dərin məna ifadə etməsi baxımından hekayə üçün ədəbi qaynaq rolunda çıxış edə bilməmişdir.

Açar sözlər: *hekayə, hekayət, N.Gəncəvi, qəzəl, M.Füzuli, məqalət, məsnəvi*

Influence of literature traditions of Ancient and Medieval centuries on the formation and poetics of story genre.

Summary

One of the national-regional sources of story genre in Azerbaijani literature is classic poetry traditions. The closest genres to the stories in divan literature are small volume masnavis and short stories. Although observing typological differences between them due to the structure and function, story has benefited from these genres substantially. In terms of compactness and expressing a deep meaning with little words, lyric genres could play the role as a literary source for the story.

Keywords: *story, short story, N.Ganjavi, ghazal, M.Fuzuli, small article, masn*

Влияние античных и средневековых литературных традиций на становление и поэтику повествовательного жанра

РЕЗЮМЕ

Одним из национально-региональных источников жанра повествования в азербайджанской литературе является традиция классической поэзии. В классической литературе, наиболее близкие к повествовательному жанру - это небольшие двустушия и рассказы. Хотя между ними в их структуре и функции имеются типологические различия, повесть основательно обрела огромную выгоду из этих жанров. Даже лирические жанры могли служить литературным источником для повести, с точки зрения ее компактности и того, что могут выразить более глубокий смысл в нескольких словах.

Ключевые слова: повесть, рассказ, Н. Гянджеви, газелла, М. Физули, статья, двустушие.

Rəyçi: dos.L.Ələkbərova